NEPRIHVATLJIVOST TZV. SUPERPILULE

Dr Jordan KUNIČIĆ

Nalazimo se u atmosferi zasićenoj mislima i osjećajima razne kvalitete i jačine uzbuđenima nakon publikacije enciklike *Humanae vitae* ili o ispravnoj regulaciji poroda. U br. 24. te enciklike nalazi se poziv učenjacima da ujedinjenim snagama nastoje osvijetliti različite uvjete koji pogoduju časnoj regulaciji ljudskog rađanja. Ta nada i taj poziv izrečeni su od Pija XII 1951. godine.

I neposredno prije publikacije spomenute enciklike neki su zastupali mišljenje kako i u slučaju da Papa odbaci inhibitivne pilule ne bi u toj zabrani bila uključena i zabrana tzv. superpilule. Zašto ona ne bi bila osuđena?

Ta bi superpilula predstavljala pilulu na bazi estrogena i progesterona koji se uštrcaju u krv i koče sekretivnu aktivnost hipofize, s posljedicom sprečavanja sazrijevanja jajašca. Složno se tvrdi da upotreba te pilule stvara stanje sterilnosti, ali ima ih koji tvrde da se tim zahvatom ne dira izravno u spolni čin, niti da se uništavaju germinalni elementi, niti da se neutralizira ijedan proces ili funkcija usko vezana uz prokreativni čin. Drugim riječima: ova pilula da djeluje izdaleka, a da ostavlja netaknutu onu izravnu i u pravom smislu važeću generativnu moć u njenom funkcioniranju.

ODGOVOR

Crkveno učiteljstvo. — Jasno nam je načelo iz enciklike Pija XI *Casta connubii* od 31. XII 1930. Bračni se čin ne smije lišiti njegove prirođene prokreativne snage. Tako tvrdi ta enciklika. Ne smije se izolirati promatranje prokreativne sposobnosti od prokreativnog čina. Ako ta »superpilula« uvodi stanje steriliteta, znači da djeluje na prokreativnu sposobnost ili potenciju. U isto vrijeme ta pilula daje prvenstvo užitku, kao da podavanje užitku znači opravdanje njene upotrebe. Postaviti užitak ili naslađu kao vrhovni kriterij za prosuđivanje dobrih ili zlih čina predstavlja onu sloboštinu što je Pijo XI naziva »facinorosa licentia«, tj. zločinačka sloboština.

Još jasnija je nauka Pija XII. Svaki svjesni pothvat protiv prokreativnog procesa uključuje postupak protiv začeća poroda. Sazrijevanje jajašca spada u taj proces. Prema tome, čovjek tim postupkom ulazi

u prostor rezerviran Stvoritelju. Njegova se volja očituje u tim strukturalnim zakonima ženinog organizma. Svi ti zakoni ili fenomeni usmjereni su prema začeću, rađanju. Tko je ovlastio čovjeka da osujećuje taj proces? I nije ispravno reći u našem slučaju da »superpilula« poštuje taj proces, jer djeluje na sazrijevanje jajašca. Djelovanjem na proces sazrijevanja djeluje se na proces začeća i rađanja. Nauka Pija XII može se vidjeti osobito u govoru dne 12. IX 1958.

Dok je Pavao VI još bio kardinal, općenito je osudio svaku frustraciju prirodnog procesa, svaku igru s prirodom, jer takav bi postupak uključivao neku vrst indirektnog ubojstva, zasjedu na život (vidi L'osserv. rom., 28. IX 1953.). — Isti Papa u Ujedinjenim narodima izjavljuje da se treba čuvati svakog umjetnog reguliranja poroda jer bi to vrijeđalo postulate razuma. Nikada se, rekao je Papa, ne smije smanjivati broj uzvanika na banket života (4. X 1965). Iako, prema tome, »superpilula« ne dira samo spolni čin niti izravno onemogućuje ostale procese, ipak ona inhibrira sazrijevanje jajašca i time se svrstava među sredstva umjetnog kontroliranja poroda, onesposobljujući ženin organizam da sa svoje strane izvede što mu je priroda dala, a preko prirode njezin Stvoritelj. — Danas pak posjedujemo autoritativni dokument o tom pitanju u enciklici *Humanae vitae* od 25. VII 1968. U tom se dokumentu odbacuje svaki zahvat kojim se ide za onemogućavanjem rađanja, bio taj zahvat izvršen prethodno, u *predviđanju bračnog čina* (razne pilule, sterilizacija, kastracija i sl.), bilo u toku njegova vršenja (sve vrsti onanizma), bilo u odvijanju njegovih prirodnih posljedica (razna pranja, abortus). Ne može se, dakle, zastupati misao da bi se »superpilula« mogla upotrebljavati niti kao cilj niti kao sredstvo. Drugim riječima: za »superpilulu« ne može se uopće naći opravdanja (u enciklici br. 14).

1. Ne izolirati bračni čin od prokreativne snage

Ovdje nije pitanje o tome da li jest i koja je razlika između sposobnosti i njene realizacije u činu. Izvršenje čina bilo koje potencije ili nagona nadovezuje se na potenciju ili nagon kao njihova realizacija, dopuna, dokaz savršenstva. Tako treba promatrati i bračni čin. On je uključen u prokreativnoj potenciji kao u svom prvom stadiju, u svom izvoru, koji ne smijemo izolirati od usmjerenosti prema njegovoj realizaciji. Tko spriječi tu prokreativnu sposobnost, spriječio je i sam čin.

Na tome treba inzistirati. Zašto je Providnost dodijelila ženinu organizmu mjesečni ciklus? Zar se u čitavom ženinom organizmu ne događaju razne promjene kao pripremanje procesa sazrijevanja plodnih stanica? Sve ide prema stvaralaštvu. Shvatljivo je da »superpilula« krnji sposobnost, a time krnji i prokreativni čin. Možemo reći da ona proizvodi neku sterilizaciju, sterilizaciju osobe (Pijo XII u izd. *Utz-Groner*, br. 5488 sl.). Neutralizira normalno djelovanje hipofize jer joj onemogućuje jednu sferu njene djelatnosti.

Time djelovanje »superpilule« svodimo na sprečavanje prirode da ona poluči svoj cilj. A radi se o prvotnom cilju prirode, o njenom samoodržanju. Zaključit ćemo da je upotreba »superpilule« zabranjena snagom naravnog zakona, u svjetlu prvih načela toga zakona (sv. Toma, *Suppl.*, q 65, art. 1).

2. Nikada ne dati prvenstvo nasladi

Rečeno je da se ta »superpilula« ne smije odobriti ni kao cilj ni kao sredstvo. Zastupnici dopuštenosti toga antikoncepcijskog sredstva pokušavaju opravdati njegovu upotrebu pozivajući se na potrebu razvijanja bračne ljubavi. Smatraju je korisnom i za sačuvanje bračne vjernosti. Oni joj dakle daju karakter sredstva, nekog nužnog sredstva za postizavanje svrhe.

Na ovo je lako odgovoriti. Nikada nije dopušteno činiti ono što je zlo da bi se postiglo neko dobro (Rim 3,8).Cilj ne opravdava sredstvo. Postoji, naime, objektivni red morala. Zajednički svima. Iznad svih. Općevažan. Taj se red manifestira u raznim fenomenima, npr. u činjenici da postoje različiti spolovi, pozvani da se kompletiraju. Među njima postoji zakon fiziološke i psihičke atrakcije. I taj fenomen atrakcije kulminira u bračnom činu. Sve je priroda uredila sa svrhom očuvanja vrste, čovječanstva. Nikome nije dopušteno frustrirati ovo usmjerenje. Ono spada u prirodnu strukturu. To je područje na kojemu je čovjek samo neki povjerenik, opunomoćenik koji je ovlašten nastupati samo u skladu sa voljom ovlastitelja (u hrv. prijevodu, br. 13, latinski izraz »minister« preveden je izrazom »sluga«, što ne izgleda baš prikladno).

Još je više vrijedno diskvalifikacije podređivanje bračnih odnosa spolnom užitku kao nekom cilju. Bračna se ljubav ne sastoji u samoj biološkoj atrakciji. Ona je pozvana da ujedini te iskoristi sve snage u svrhu stvaranja idealnog zajedničkog života, ali to neće nikada učiniti kao venerična, nego jedino ako je regulirana opsluživanjem moralnog reda, tj. ako je sjetilna i duhovna, vjerna i isključiva, konačno i plodna *(Hum, vitae, br. 9)*.

I bračni drugovi moraju slijediti diktate razuma u pitanju odnosa prema nasladi. Naslada je dopuštena utoliko u koliko je dopušten čin iz kojega ona izvire, koji ona slijedi. Tko bi tražio nasladu protiv zahtjeva naravnog zakona, izvrtao bi red. Dolazio bi u suprotnost s voljom Božjom. *Što* je dopušteno činiti i *dokle* je dopušteno činiti, *to* i *dotle* je dopušteno iskorištavati nasladu koja tu djelatnost prati. Ne opsluživati to pravilo znači upasti u panseksualizam. Kategoričko je pravilo izraženo od Pija XII: »Naslada je podređena zakonu djelatnosti s kojom je povezana, a ne obratno, tj. djelatnost nije podređena zakonu naslade« (29. X 1951; u nav. izd. br. 1158). Poziv na nasladu nikako ne opravdava upotrebu »superpilule«.

3. Treba spašavati dostojanstvo ljudske osobe

Važno je da se ne izoliraju, naprotiv, treba da se zajedno promatraju — prokreativna snaga i prokreativni čin. Ali ni to nije dosta. Treba oboje ujediniti u ljudskoj osobi. U našem slučaju radi se prvotno o ženi.

Dostojanstvo njene osobe može se povrijediti osobito na dva načina: ako bi joj njezin životni partner nametao protuprokreativni postupak, recimo konkretnije: upotrebu pilula, jer u tom bi slučaju s njom

postupao kao s nekim sredstvom za svoje iživljavanje; drugo, ako bi ona sama pristala na to da se njezin organizam spriječi u svom normalnom funkcioniranju, jer bi sprečavajući sazrijevanje oplodnih stanica postupala kao vrhovni gospodar svoga tijela, a ona to nije. I žena mora upotrebljavati svoje tijelo prema nakanama Stvoriteljevim.

Liječnici ne govore o sterilizaciji čina, govore samo o sterilizaciji osobe. Međutim, to u našem pitanju nije važno. Važno je ovo: može li se stvoriti neplodnost frustrirajući realizaciju ili izvršenje čina bračne ljubavi? Govorimo dakle analogno. Kao što se sterilizacijom osobe onemogućuje plodno začeće, analogno govorimo i o sterilizaciji čina. U prvom i u drugom slučaju radi se o bespravnoj uzurpaciji prava koje čovjek ne posjeduje. Čovjek nema apsolutne vlasti nad svojim tijelom. On može raspolagati svojim integritetom jedino toliko koliko traži zdravlje čitava tijela. Vidi o tome *Denz* 3760.

Pijo XII je odvažno koraknuo naprijed. Ako se zakoči ovulacija, piše on, ostvaruje se direktna sterilizacija. I taj sud izvodi u svjetlu naravnog zakona. A ovaj zakon vrijedi danas i sutra. Vrijedi za sve. Crkva nema prava mijenjati taj zakon. Ona ga čuva i tumači. U snazi toga zakona neće nikada ni Crkvi biti dopušteno da proglasi dobrim ono što je u svojoj naravi zlo *(Hum. vitae,* br. 18). Pijo XII je znao da ima teologa koji misle drukčije. On je odlučno rekao: *ne.* Njihovo je mišljenje proglasio krivim. Spriječiti ovulaciju, time se sterilizira osoba. I to na direktan način. Tako misli Pijo XII (u govoru 12. IX 1958), posve u suglasnosti s naukom Pavla VI u enciklici *Humanae vitae* (br. 10, 13, 18 i dr.).

Recimo da upotreba »superpilule« dolazi kao liječnički recept u svrhu liječenja. Predviđa se da bi ona mogla spriječiti ili da će spriječiti proces ovulacije, oplodnje, poroda. Razumije se, moralist će reći da se liječenje može provesti, ali će nadodati da treba regulirati i unutarnjost, nakanu. »To sprečavanje neka ni zbog kojeg razloga ne bude izravno namjeravano« (*Hum. vitae,* br. 15). Ukoliko bi se uzela upravo ta pilula, i to u antikoncepcijsku svrhu, radilo bi se o premeditiranom antikoncepcijskom zahvatu. Time bi se povrijedilo načelo tako jasno izrečeno od Pavla VI, naime, da treba odbaciti svaki pothvat koji bi onemogućio rađanje novog života, pa i samo »u predviđanju bračnog čina« (br. 14).

4. Višestruka uloga hipofize

Moralist ne ispituje koja je funkcija hipofize. To je područje liječnika, fiziologa itd. Moralist se zaustavlja na ovome: da li se upotrebom »superpilule« namjerava proizvesti sprečavanje ovulacije? Ako je to posrijedi, pothvat je vrijedan osude. Nikada se ne smije imati taj cilj. Takvo finaliziranje upropašćuje, s moralne strane, sve što se s tog vida čini ili poduzima. Ženinom se organizmu nameće ono što se protivi njenom prirodnom usmjerenju.

Bilo bi dobro da i liječnici reknu svoju. Može li se izolirati u radu hipofize jedna njena djelatnost od druge? Može li se upotrijebiti sredstvo kojim će se nesmetano omesti rad hipofize s obzirom na generativ-

ni proces a da se ne povrijedi njezin rad s drugima žlijezdama? Recimo, u vezi s rastom organizma? Kako bilo da bilo, upotreba pilule, odnosno onesposobljenje organizma za generativnu djelatnost, ne može se uskladiti »sa stvaralačkom Božjom namjerom, izraženom s jedne strane u samoj naravi braka i njegovih čina, a s druge strane u stalnom naučavanju Crkve« (*Hum. vitae*, br. 11). Jer, oni koji su mislili ili misle da bi upotreba »superpilule« bila dopuštena, priznavaju da ona djeluje na hipofizu koliko o njoj ovisi da spremi potrebne elemente za sazrijevanje jajašca, za ovulaciju.

Iz ovoga se vidi što se očekuje od budućnosti. I Pavao VI ponavlja poticaj i nadu neka učenjaci nastoje osvijetliti različite uvjete koji pogoduju časnoj regulaciji ljudskog rađanja. Treba ići za tim da se poštuje tok naravnih ritmova u ženinom organizmu. Uvjereni smo da ne može biti prave opreke između Božjih zakona o prenošenju života i njegovanja prave bračne ljubavi, kako je i rekao Drugi vatikanski koncil (GetS, br. 51). Hoće li doći, i kada će doći to vrijeme?

Ako bih htio reći svoje osobno mišljenje, čini mi se da bi upotreba regulatorne pilule (ne inhibitorne) mogla biti dopuštena, razumije se, uz opravdanu finalizaciju. No ipak nije lako o tome donijeti jednostavan i brz sud. Vidi BS, 1 (1965) 89—91.

5. *Glavna poteškoća protiv upotrebe »superpilule«*

Ona se sastoji u izoliranju prokreativne sposobnosti od prokreativnog čina, a oni su po nakani Stvoriteljevoj, po ustrojstvu muškog i ženskog organizma, najuže sjedinjeni. Između njih postoje mnogi procesi koji su kao most, jer ih povezuju. Drugim riječima: ima naravnih procesa u muškom i ženskom organizmu koji spremaju konačnu realizaciju prokreativne moći u prokreativnom činu. To spremanje ili disponiranje organizma spada u naravni proces rađanja. I taj proces treba poštivati.

Radi se o poštovanju koje dugujemo cjelovitosti ljudskog organizma i njegovih funkcija. Čovjek ne smije rušiti tu cjelovitost. Ne smije frustrirati naravni proces na štetu te cjelovitosti. Zahtjevi cjelovitosti zahtjevi su reda, harmonije, zakona usađenih od Boga u ljudsko tijelo. U tim strukturalnim zakonima krije se Božja volja. Čovjek je mora otkrivati, poštivati je, po njoj se ravnati.

Uzmimo »princip cjelovitosti« s drugog gledišta. Kršćanin i kršćanka su *osobe*, sa svim pravima i dužnostima čovjeka i kršćanina. U njihovoj osobnosti ima onaj viši prostor, prostor duha i duhovnih vrednota. I prostor sakramentalnih vrednota. Kršćanin i kršćanka su pozvani da svoju osobnost razvijaju cjelovito, tj. brineći se i za kreposni život. Tako, recimo, ljubav prema čovječanstvu od njih traži da budu spremni na žrtve kada se radi da obogate čovječanstvo novim životima. Krepost bračne spolne čistoće traži od njih da stavljaju granice raznim prohtjevima spolnosti u korist izgradnje duhovne veličine, pravog i trajnog mira i sreće u bračnom životu. Krepost vjernosti i bračne zajednice traže da ne popuštaju neurednim prohtjevima, jer seksualna strast je nezasitna, barem kod nekih tipova, pa njeno udovoljenje nužno ne

smiruje, možda kod nekih još više raspiruje požar strasti. A da i ne govorimo o tome kako cjelovitost osobe u perspektivi mrtvenja, žrtve, asimilacije s Kristom traže da i bračni drugovi osjete kako prolazi ovaj svijet sa svim svojim dražima, pa da traženje nebeskih vrednota mora predstavljati glavno težište kršćana na zemlji.

6. Zaključak. Htio bih smjestiti ovo pitanje u širi prostor. Otkud dolazi ovo lutanje mislilaca na području morala? Možda je glavni uzrok u tome što sličnim pitanjima ne prilaze kao moralisti, nego kao demografi, sociolozi i sl. Smatraju da su pozvani rješavati demografski pritisak, udovoljavati nediferenciranoj bračnoj ljubavi, svrstati se s raznim naturalistima i dr. uz plemenitu svrhu da možda s njima nađu neki »zajednički jezik«.

Prema tome, nalazimo se čisto i bistro na terenu situacijske etike. Ona premješta razna moralna načela s periferije u centar, a iz centra ih prebacuje na periferiju. Pometnja je gotova. Tako je i ta situacijska etika *pri prvom nastupu primijenila svoju teoriju na bračni moral.* Ona je nastupila time da prepušta savjesti bračnih drugova da ona prosudi konkretne situacije (prenapučenost, stambenu krizu, ekonomske teškoće itd.) te da oni izravno onemoguće realizaciju bioloških vrednota (ovulacija, koncepcija, porođaj) na korist vrednota osobnosti.

Time je situacijska etika zalutala. Zaboravila je da postoji objektivni red morala. Žrtvovala je načelo po kojemu se ne smiju činiti zla djela kako bi se postigli dobri rezultati. Zabacila je promatranje kršćanina u cjelovitosti kršćanskog poziva, sljedbenika Kristova, žrtve, ukopane s Kristom u krštenju radi preporoda i novog života. Ta situacijska etika zaboravila je herojstvo kršćana, dokazano kroz vjekove, u obrani temeljnih zasada vjere i morala usprkos svim teškoćama. Zanemarila je zahtjeve prave humanizacije i kristijanizacije čovječanstva, zahtjeve civilizacije, zdravog humanizma, prave i trajne ljudske sreće.

Zanimljivo je da je 1967. tiskan članak P. Pericoa u reviji *La civilta cattolica* (sv. IV, str. 262) u smislu spremanja duhova da li se »superpilula« mora odvojiti od drugih abortivnih ili inhibitivnih pilula. Doista, članak je privatne naravi. Ipak, prema jasno iznesenim načelima u enciklici *Humanae vitae,* i ta se pilula mora ubrojiti u abortivne ili inhibitorne ili sterilizatorne pilule. U tom članku ne iznose se dokazi u prilog »superpilule«, a danas, nakon proglašenja spomenute enciklike, odstranjena je svaka dvoumica.

I bilo bi vrijeme da se u katoličkoj štampi prestane s raspravama o tom pitanju. Bolje bi bilo izričitije dati prioritet pitanjima u kojima je u većoj pogibli viša čovječja vrijednost, gdje je moguća veća grešnost, gdje su u igri više životne vrednote, npr. vrednote svete kršćanske ljubavi.

SUMMARIUM

De sic dicta »superpillula« agitur. Estne simpliciter adnumeranda inter pillulas inhibitivas ac sterilisatrices? Auctor respondet affirmative. Ratio est obvia: illa prohibet quominus functio glandulae hypophyseos elementa pro ovulatione necessaria praeparare possit. Eius igitur munus est sterilisationem procurare, impedire processus naturales in organismo muliebri, quos Auctor naturae in finem prolis concipiendae ac generandae ordinavit. Usus eiusdem pillulae noceret quoque superioribus valoribus humanae personae et contradiceret principio sic dicto »totalitatis«. Huic conclusioni in favorem cedit doctrina encyclicae *Humanae vitae* in num. 14. eiusdem clare expressae.